

DISCURSOS COMMEMORATIUS
— 5 —

ONZE DE SETEMBRE
— 2019 —

El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?

Andreu Mas-Colell

Institut
d'Estudis
Catalans

El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
DISCURSOS COMMEMORATIUS, 5

**El futur de l'economia catalana:
brillant o mediocre?**

ANDREU MAS-COLELL

ONZE DE SETEMBRE
DISCURS COMMEMORATIU 2019

BARCELONA
2019

Mas-Colell, Andreu, autor

El Futur de l'economia catalana: brillant o mediocre? : Onze de setembre, discurs commemoratiu 2019.
— Primera edició. — (Discursos commemoratius ; 5)

ISBN 9788499655000

I. Institut d'Estudis Catalans II. Títol III. Col·lecció: Discursos commemoratius ; 5

1. Catalunya — Condicions econòmiques — S. XXI 2. Catalunya — Política econòmica — S. XXI

338.2(460.23)"20"

338.1(460.23)"20"

© Andreu Mas-Colell

© 2019, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Coordinació editorial: Gabinet de la Presidència

Primera edició: octubre del 2019

Il·lustració de la coberta: Joan-Albert Ros i Torres

Disseny de la coberta: Azcunce | Ventura

Compost per la Unitat de Producció del Servei Editorial de l'IEC

Imprès a Open Print, SL

ISBN: 978-84-9965-500-0

Dipòsit Legal: B 25000-2019

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

Presentació	7
Parlament de benvinguda, <i>per Joandomènec Ros, president de l'IEC</i>	9
Discurs commemoratiu del 2019 El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?, <i>per Andreu Mas-Colell</i>	13
L'himne d' <i>Els segadors</i>	26

Presentació

El dia 11 de setembre de 2019, l'Institut d'Estudis Catalans va obrir, un any més, les portes de la seva seu de la Casa de Convalescència per commemorar la Diada Nacional de Catalunya. Els visitants van poder gaudir de l'exposició «Tribunal de les Aigües», de l'artista alcoià Antoni Miró.

A l'acte van assistir el conseller d'Educació, Josep Bargalló; la consellera de Cultura, Mariàngela Vilallonga; l'antiga consellera d'Ensenyament, Irene Rigau, i la secretària d'Economia del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, Natàlia Mas.

El president de l'IEC, Joandomènec Ros, va iniciar la commemoració amb un parlament breu i va donar la paraula a Andreu Mas-Colell, economista i membre de l'IEC, que va pronunciar el discurs patriòtic «El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?».

A continuació, Jordi Figaró va interpretar *El cant de la senyera* i l'himne nacional de Catalunya, *Els segadors*, a la tenora.

Parlament de benvinguda

Ha estat tradició de l'Institut d'Estudis Catalans celebrar la Diada Nacional de Catalunya davant l'estàtua de Rafael Casanova, participar el mateix dia o el dia previ en l'acte institucional organitzat per la Generalitat i oferir, a l'Institut, una jornada de portes obertes perquè els ciutadans puguin visitar la Casa de Convalescència i participar en els actes que organitzem.

Els darrers anys hem prescindit de l'ofrena davant l'estàtua de Rafael Casanova, perquè era difícil compaginar aquest acte amb la jornada de portes obertes i amb les manifestacions ciutadanes a què ens convoquen les entitats cíviques.

Enguany hem organitzat una jornada de portes obertes de l'Institut que té el format següent: dues visites guiades a la Casa de Convalescència, una allocució breu del president de l'Institut, el discurs patriòtic d'un membre de l'Institut, una actuació musical i la cloenda cantant *Els segadors*, com s'escau.

En edicions anteriors els conferenciants han estat Salvador Cardús, que ens parlà el 2012 «De la resistència emprendora a la plenitud exigent»; l'any 2013 el malaguanyat Carles Miralles, que dissertà sobre «Virtut de la paraula, virtut de la poesia»; el 2014 Josep Maria Terricabras, que ho feu sobre «...i un posat ferm menysprea angoixes importunes»; el 2015 Damià Pons ens parlà d'«Un futur compartit»; el 2016 la malaguanyada Eva Serra ens il·lustrà sobre «Història i política en el passat i en el present»; el 2017 Carles Boix ho feu sobre «Catalunya, subjecte sobirà, a la recerca de garanties polítiques: el referèndum de l'1 d'octubre», i Joan Martí ho feu l'any passat sobre «Pompeu Fabra: un exemp le infrangible de lleialtat nacional». Els temes han estat sempre oportuns i centrats en la realitat, política o altra, del país i dels Països.

Enguany un altre membre de l'Institut, que a més ha tingut responsabilitats de govern, el senyor Andreu Mas-Colell, ens plantejarà «El futur de l'economia cata-

lana: brillant o mediocre?», que no cal dir que tots volem que sigui brillant. L'Institut publica aquests discursos, els quatre primers en un sol volum i la resta individualment. Ben aviat tindran a la seva disposició el text imprès del senyor Andreu Mas-Colell.

Els convido també, si no ho han fet encara, a visitar en aquest mateix claustre l'exposició «Tribunal de les Aigües», de l'artista alcoià Antoni Miró, que ens presenta diferents moments d'aquesta institució mil·lenària de justícia popular, i que sorprèn pel seu realisme. L'exposició va ser inaugurada la setmana passada.

Ens honoren avui amb la seva presència, entre altres autoritats, l'Honorable Senyora Consellera de Cultura, Mariàngela Vilallonga, que ha participat en molts d'aquests actes com a vicepresidenta de l'Institut; l'Honorable Senyor Conseller d'Educació, Josep Bargalló; l'antiga consellera d'Ensenyament, l'Honorable Senyora Irene Rigau, i la senyora Natàlia Mas, secretària general d'Economia del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Finances.

Em permetran que faci dues reflexions sobre la funció de l'Institut en relació amb l'horitzó de plenitud i llibertat que s'albira per a Catalunya, i que alguns de vostès ja em deuen haver sentit algun altre cop.

La primera d'aquestes reflexions és històrica: durant el seu segle llarg d'existència, l'Institut d'Estudis Catalans ha estudiat i ha posat en valor el patrimoni històric, cultural, artístic, científic, tecnològic i natural del país, i ha contribuït a recuperar el sentit de pertinença a una nació amb un passat i un present gloriosos, que la pressió de l'Estat uniformitzador havia fet perdre en gran part, des de fa més de tres segles. Els estudiosos de l'Institut han donat a conèixer una potència científica, cultural i social de la qual ens podem sentir ben orgullosos, fins al punt que podem dir que l'IEC és un dels forjadors de la identitat nacional de Catalunya i dels Països Catalans.

La segona reflexió és que l'Institut d'Estudis Catalans, tot i ser una institució de recerca, i per definició apolítica i aconfessional, està arrelat al país (a tots els Països Catalans), i s'ha manifestat en més d'una ocasió sobre els drets inalienables que sovint li eren trepitjats, especialment els referits a la llengua, però també sobre altres drets que els països democràtics tenen reconeguts, com el de manifestar la seva voluntat política sense impediments i per les vies acceptades universalment. L'Institut va signar el Pacte Nacional pel Dret a Decidir, i després, el Pacte Nacional pel Referèndum, convençut que, amb independència de l'opinió que els membres puguin tenir sobre el procés de transició nacional, l'han de poder expressar lliure de traves.

I hem endegat, des de fa anys, seminaris i jornades dedicats a pensar i a traslladar als nostres governants com creiem que han de ser la cultura, la recerca, l'ensenyament, l'economia, la llengua, la societat, la política, etcètera, en la Catalunya del futur. I ho seguirem fent, perquè com a institució sàvia i catalana en tenim l'obligació.

És amb aquest doble missatge que clouré la meva intervenció, no sense tenir un record emocionat pels polítics i presidents d'entitats cíviques que estan empresonats injustament o que s'han exiliat; els desitjo un desenllaç favorable i ràpid d'aquest malson que ja dura dos anys.

Donaré ara pas al discurs del senyor Mas-Colell i, a continuació, sentirem la força de la tenora de Jordi Figaró, que interpretarà *El cant de la senyera* i que ens acompanyarà a tots quan en acabat cantarem *Els segadors*, mentre esperem trobar-nos aquesta tarda a la manifestació de la Diada.

JOANDOMÈNEC ROS
President de l'IEC

El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?

ANDREU MAS-COLELL

Membre de l'IEC

(Secció de Filosofia i Ciències Socials)

I. INTRODUCCIÓ

Avui commemorem una desfeta. El fet mateix, però, ens indica que no va ser definitiva. Del 1714 ençà, Catalunya ha evolucionat sota la influència de dos fenòmens de gran transcendència i que ara configuren el nostre present. D'una banda, un desenvolupament econòmic singular al sud d'Europa que, amb totes les qualificacions que corresponen, ens ha donat prosperitat. De l'altra, el manteniment del sentiment nacional i la revifalla, a partir de la Renaixença, de trets essencials de la nostra identitat, com la llengua normalitzada o l'aspiració a l'autogovern. No estaria plenament justificat, penso, afirmar que la prosperitat és una precondition de la consciència nacional. Però sí que ho és assenyalar, en una direcció, que no tindríem una tradició de classes mitjanes compromeses amb la catalanitat i impulsores d'una cultura de qualitat si no hi hagués hagut classes mitjanes, extenses, urbanes i educades. O, en l'altra direcció, que el compromís amb Catalunya d'aquestes classes mitjanes també ha estat un factor motor de l'economia catalana.

Avui som en el marc de la Unió Europea i, per tant, no seria apropiat forçar analogies precises amb el 1714. El que ara vivim no és el que es vivia el 1714, però hi ressona. I pel que fa als presos i exiliats, a qui des de la distància voldria saludar, hi ressona molt. Em pregunten sovint, des de dintre i des de fora de Catalunya, i sobretot arran de l'1 d'octubre de 2017, si el moviment sobiranista ha guanyat o ha perdut. La meua resposta és que no ho sé, i que m'ho tornin a preguntar dintre d'un temps, potser cinquanta anys. Si Catalunya és llavors pròspera i catalana és que haurà guanyat o, si més no, no haurà perdut, i si no ho és, és que haurà perdut.

Mirem, doncs, cap al futur. Com que soc d'ofici economista, em referiré només a un d'aquests dos aspectes: el de la prosperitat econòmica.

II. CAP A UNA ECONOMIA DEL CONEIXEMENT

El primer que cal assenyalar és que el nostre esdevenidor econòmic no està predeterminat; el de cap país no ho està. Depèn de les maneres de ser i de fer de la seva gent, i de com funcionen les seves institucions en les coses petites i en les grans. També de la fortuna, encara que m'atreveixo a dir que, almenys a llarg termini i per una apreciació agregada del que és el desenvolupament, aquesta no és determinant. La mala sort —una situació geogràfica adversa, manca de recursos naturals— pot ser contrarestada pels trets culturals de la gent i per la qualitat de les institucions. En canvi, excepte en circumstàncies extraordinàries (com la disponibilitat de dipòsits gegantins de petroli), i ja ho veurem a llarg termini, els cops de sort, sols, no garanteixen res. Afegeixo que, per contrast, la fortuna, desplegada en les incidències de la història, pot influir molt en el detall de l'estructura econòmica d'un país.

M'haureu de permetre, abans de continuar, un incís preliminar no directament referit a Catalunya i de natura confessional. No comparteixo el sentiment de pessimisme, molt estès, sobre «les possibilitats econòmiques dels nostres nets», en expressió de John Maynard Keynes. Evidentment, no convé que els nostres nets siguin infinits en nombre. Com que el creixement exponencial de la població no és físicament possible, això no passarà. Fora bo, però, que la població de la Terra s'estabilitzés en una quantitat no gaire més elevada que l'actual. Facilitaria les coses i, afortunadament, els demògrafs ens indiquen que anem per aquest camí. Dit això, tot revelant una fe en la ciència que em sembla justificada per la història i que en tot cas no hauria de vindicar davant d'aquesta institució acadèmica, afirmaré amb contundència el principi següent: si ens ho proposem, tot el que confortablement no contradiu les lleis de la natura acabarà sent, tard o d'hora, tècnicament possible; i, tan important, un repertori suficient d'aquestes tècniques anirà esdevenint econòmicament viable. Suficient, per a què? Doncs per a garantir que els reptes de la humanitat, econòmics —com la desigualtat—, de salut —com la malaltia d'Alzheimer—, o mediambientals —com el canvi climàtic—, es podran afrontar en un context de possibilitats tècniques i econòmiques expansives i on, ben mesurat —i no serà permanentment per mitjà del PIB com el definim avui— el creixement econòmic serà possible, com ho serà un concepte raonable de prosperitat per a tothom. Digueu-me ingenu, o beneit, però és el que crec.

Tornem a Catalunya. La pregunta del títol del discurs que us estic «infligint» és si el nostre futur econòmic serà brillant o serà mediocre. En sé la resposta, i és que pot ser una cosa o altra, passant per totes les situacions intermèdies. I també sé que el que sigui dependrà dels mateixos tres factors que he esmentat abans: de la sort, de la cultura, en sentit ampli, de la nostra gent i de les institucions que ens governen, ja siguin totalment nostres o només parcialment. En particular, dependrà de l'acció dels governs català, espanyol i europeu. A la sort la deixaré de ban-

El públic escoltant el discurs patriòtic d'Andreu Mas-Colell
al pati de la Casa de Convalescència, seu de l'IEC.

da perquè, com he dit, podem compensar-la si hi posem prou determinació. També vull fer notar que els mots «mediocre» i «brillant» són imprecisos. No pretenc pas identificar-los simplement amb taxes de creixement del PIB. Per a mi, una economia brillant és una economia que dona prosperitat i benestar als ciutadans —ho podria resumir descrivint-la com una economia amb bons sous—, però també que il·lumina i estimula la resta del món, que resplendeix. Una economia que ens doni *profit i fama*, en la terminologia que utilitzava el Consell de Cent de Barcelona en el segle xv, per a reivindicar davant del rei una universitat per a la ciutat. O que ens faci present, en paraules que manllevo d'Enric Prat de la Riba en el discurs inaugural de la Mancomunitat: «en les línies avançades on treballen els que inventen, els que enriqueixen amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat.»

Deixeu-me també fer notar que no crec en absolut en els plantejaments *ex novo*, és a dir, en les discussions abstractes sobre quin model econòmic hem d'adoptar, com si això ho poguéssim dibuixar sobre un full en blanc. Partim d'on som i el futur serà necessàriament una evolució del present, evolució que pot ser informada per direccions de canvi, però que no esborrarà completament el que ara som. De la mateixa manera que en l'economia d'avui continuem veient molts dels trets que ens va fer forts, o dèbils, un segle enrere.

Quines són les característiques d'aquest present informat pel passat que ens condicionen el futur? Començo per les que crec que són clarament favorables. Som a la Unió Europea, venim d'una tradició econòmica emprenedora, tenim un pes demogràfic no negligible en el nostre entorn, amb una de les àrees metropolitanes més grans d'Europa, i, finalment, disposem d'una economia raonablement sofisticada i, sobretot, diversificada. Aquestes quatre característiques són la base sobre la qual es bastirà el futur; s'han de mantenir costi el que costi. Una observació sobre la diversificació: no vol dir que hàgim de tenir de tot, vol dir que no ens ho hem de jugar tot a una, o poques, cartes.

Des d'aquesta realitat, en quina direcció ens hem de moure? Pel que fa a la composició sectorial de l'economia, ni ho sé ni crec que es pugui saber. Les ben conegudes dinàmiques d'aglomeració porten a fer que la concentració d'una activitat econòmica concreta depengui molt de factors aleatoris. Seattle fa cent anys era una economia de la fusta, avui és un centre mundial de l'economia digital. Per què Seattle? Doncs, en bona part, perquè Bill Gates va néixer allí. Encara que haig de suposar que hi va haver gestors de l'economia de l'estat de Washington —part de les institucions, per tant— que van veure l'oportunitat que es presentava i van saber aprofitar-la.

Ara bé, del que sí que estic persuadit és que les economies brillants del futur, com ja ho estem veient en el present, estaran basades en el coneixement. Les simplement brillants utilitzaran amb intensitat les tècniques més avançades i disposaran d'una força laboral amb un nivell alt de qualificacions. Les contundentment brillants seran, a més, innovadores i productores d'idees en totes les seves dimensions i fases. No ho dubteu: continuarem vivint en habitatges materials i continuarem consumint àpats amb entitat física, però l'impuls pels bons sous vindrà cada vegada més de les idees, del disseny dels productes, de la producció de béns immaterials. Catalunya ha de ser aquí.

Permeteu-me una observació sobre la indústria. Si per indústria volem dir 'activitat econòmica generadora de valor', llavors el nostre futur és, pràcticament per definició, industrial. Però em sembla que quan es fan afirmacions com que «el futur de Catalunya serà industrial o no serà» no es vol dir això. Aquesta és més aviat una expressió carregada de nostàlgia del tipus d'activitat que ens va fer triomfadors a la nostra millor època, i que ens pot portar a considerar que només la manufactura en sèrie és productiva i la resta no ho és, o, encara pitjor, a desqualificar-la amb l'epítet d'«economia especulativa». El fet és, però, que la manufactura de producció massiva serà incapaç de sostenir una economia amb sous alts. En el món de la robotització, l'ocupació quantitativament significativa en la indústria de producció massiva només pot subsistir si els sous són baixos. Si tenim una economia de sous alts, també podem tenir plantes que produeixen objectes en sèries molt llargues, com teníem fa cent o cinquanta anys, però les plantes estaran pràc-

ticament buides de treballadors. Dit això, afegeixo que una indústria de sèries curtes és perfectament possible que sigui present en el nostre futur. Una sèrie curta significa un producte molt especialitzat, en què el disseny i les habilitats per a produir-lo tenen un paper essencial. El contingut de coneixement, i els sous que genera, és molt probablement alt.

En definitiva: hem d'ambicionar ser capdavanter en el tipus d'activitat que sigui motor de l'economia global de cada moment. Ho varem ser quan aquest era la indústria manufacturera i ho hem de procurar ser en el que ens arriba de l'economia del coneixement. El passat marca el present, però les direccions de canvi no han de ser esclaves del passat.

III. EL TREBALL I LA FORMACIÓ

En la perspectiva de l'economia del coneixement, i en el nostre context europeu, les regions capdavanteres, val la pena repetir-ho, seran aquelles en què predomini una força laboral que treballa amb el cervell. Si volem ser un lloc capdavanter a Europa haurem de tenir, doncs, una força laboral i, per tant, feines d'aquestes característiques. Ho podem veure venir en el referent americà, en què les ciutats més dinàmiques són aquelles on és més elevat el percentatge de titulats universitaris sobre el total de treballadors (vegeu *The new geography of jobs* d'Enrico Moretti). Certament, podem discutir quina és la causa i quin és l'efecte: si el dinamisme atrau titulats o bé és la presència de titulats la que impulsa l'economia de frontera. El més probable és que es tracti d'un procés dinàmic i acumulatiu en què presència de talent i empena de l'economia es reforcen mútuament. He de dir, respecte d'això, que tinc poca simpatia pel discurs de la sobrequalificació. Prefereixo una situació on aparentment tinguem un excés de titulats universitaris que una on es pugui sospitar que la manca d'aquests titulats limita la qualitat de la nostra activitat econòmica. És clar que, si un titulat universitari no troba una bona feina a Catalunya, l'incentiu per a marxar cap on pugui trobar-la pot ser gran. Em pregunto, per exemple, on són els nostres titulats d'enginyeria aeronàutica; però, així i tot, crec que val la pena. El que se'n va pot ser recuperat —és el segment del talent internacional més fàcil d'atreure—, i ens tornarà molt format, curull de contactes i molt enxarxat. I si les coses no van bé i tenim un èxode permanent i gran, com el que té Itàlia, preguntem-nos: ho hem de tractar d'impedir?, tenim realment la legitimitat moral de limitar els horitzons educatius dels nostres fills i filles per a adaptar-nos a un mercat laboral local que no respon amb l'ambició que idealment voldríem?

La centralitat de la formació universitària, i més en general de la terciària (que inclou també la formació professional superior), significa que les nostres universitats tenen un paper clau a l'hora de garantir-nos un futur econòmic brillant. Ens

podríem preguntar si això no ho sabien pas els que el 1714 van suprimir totes les universitats catalanes i, encara més greu —i dit amb tot el respecte per la ciutat de Cervera—, les van substituir per una sola universitat allunyada del centre polític i econòmic tradicional del país. Ja llavors aquest allunyament podria haver tingut efectes molt negatius sobre l'economia. No els va tenir perquè en el segle XVIII la modernitat no passava per la universitat i perquè des de Barcelona, i promogudes principalment per la Junta de Comerç, es van saber crear un conjunt d'institucions alternatives (escoles de nàutica, de belles arts, de química, de taquigrafia...), que van cobrir molt bé les necessitats del moment. Però ara la modernitat, en termes de formació, passa per la universitat i és, per tant, essencial que les universitats puguin estar, i estiguin, a l'altura de la responsabilitat que tenen. He de dir que, a grans trets, en aquests moments ho estan, però mirant cap a l'esdevenidor no puc ser optimista si el que preval és la inèrcia. Tenim dificultats serioses tant en el front de l'autonomia i les formes de govern com en el front del finançament. La Llei estatal d'universitats és una cotilla que limita l'efectivitat de les universitats, tant de les catalanes com de les espanyoles, les fa rígides i lentes, amb poca capacitat reactiva a les necessitats formatives d'una economia que es mou molt de pressa; les encarcara. Pel que fa al finançament, permeteu-me un enunciat general que val per al finançament de les universitats però també el d'altres infraestructures. En temps difícils i de col·lapse dels ingressos fiscals té sentit posar per davant de tot el manteniment de la xarxa de protecció social, però quan es recuperen els ingressos cal atendre amb prioritat el que ha quedat més desatès en els temps difícils. En altres paraules: en períodes de retallades pressupostàries les universitats i la recerca poden perdre finançament públic per sobre de la mitjana, però en períodes de recuperació han d'augmentar-lo per sobre de la mitjana.

Convé advertir, a més, que la importància de les universitats, dels centres de recerca i, en general, de les estructures de creació i de transmissió de coneixement va més enllà del paper formatiu que tenen. Són, o poden ser, màquines d'innovació i, per tant, d'impuls de l'economia i de generació de nous sectors econòmics. Jo no sé si Alexandria va crear la biblioteca o la biblioteca va crear Alexandria. Em sembla que més aviat va ser el primer. Però en l'economia del coneixement cada vegada veiem més clarament que les universitats, i en sentit més ampli els campus universitaris, són un component necessari d'un entorn econòmicament avançat. En els anys setanta del segle passat jo residia a Berkeley, a la vora de San Francisco. Era un temps en què aquesta ciutat patia: es veia a si mateixa com una ciutat parada i que perdia activitat econòmica de qualitat cap al sud, cap a Los Angeles. En els anys vuitanta residia a Cambridge, al costat de Boston i, curiosament, vaig viure la repetició de la mateixa història: empreses i bancs que emigraven cap a Nova York, o la gran crisi de la Ruta 128, on es concentrava una primera indústria informàtica que no va saber veure l'arribada dels ordinadors personals. Boston era una ciutat

desanimada. Quin contrast amb la situació d'avui en què San Francisco - San José i Boston-Cambridge són dues àrees d'una vitalitat econòmica explosiva! Què ha passat? Què ho ha fet possible? Doncs, quatre institucions: Stanford, la Universitat de Califòrnia, Harvard i el MIT. No són excepcions. Continuant als Estats Units, la recuperació de Pittsburgh després de l'ensulsiada de la indústria de l'acer té dos noms: la Universitat de Carnegie Mellon i la Universitat de Pittsburgh. És ben cert que trobarem més exemples als Estats Units que a Europa, però també ho és que, tradicionalment, el món acadèmic nord-americà ha estat més emprenedor. Així i tot, d'exemples europeus, més recents, n'hi ha: a l'Oxbridge anglès, a la Lovaina flamenca, a Lausana, a Munic. I, si ho mirem bé, tampoc no és quelcom tan nou a Europa. Si a Alemanya situen els seus centres tecnològics, els *Fraunhofer*, en relació estreta amb les universitats és perquè saben per experiència —penseu en les indústries químiques i farmacèutiques suïsses i alemanyes— d'on surt el coneixement, incloent-hi les tecnologies, que fa possible noves indústries. En resum: per tota una varietat de raons no ens podem permetre que les nostres estructures de coneixement es deteriorin, de fet, no ens podem permetre que no millorin a un ritme sostingut; és al nostre abast fer-ho.

IV. LES INFRAESTRUCTURES

L'economia del coneixement cap a la qual ens convindria acostar-nos tindrà unes quantes característiques pròpies pel que fa a l'organització del treball. La Xarxa permet desconnectar, d'una manera que és nova a la història de la humanitat, el lloc de treball del lloc de residència. Ja és comú, ara, treballar des de casa —o des d'espais de treball compartit— pel món, directament com a treballador autònom o com a part d'una empresa amb seu a Catalunya o fora. Amb tota probabilitat també hi haurà més mobilitat. Són fenòmens nous que aniran en augment, i ho faran amb rapidesa i tindran un impacte important en l'economia catalana.

Sintetitzant molt, i repetint-me, diria que per a nosaltres és vital que tinguem molts cervells, ben pagats, vivint i treballant a Catalunya, encara que enxarxats amb el món. I per això, i entrant en el domini de la prescripció, és clau que sigui fàcil viure a Catalunya, almenys per a algú —que idealment haurien de ser tots— amb un bon sou, però no necessàriament extraordinari. No entraré ara a parlar de salut, de cultura o dels molts altres aspectes que fan la vida agradable, només diré que ho necessitem tot de bon nivell.

Però sí que voldria referir-me breument a les infraestructures, en particular a les de comunicacions. Pel que fa a les físiques, ens és imprescindible estar molt ben connectats per mitjà del transport aeri. El treballador enxarxat necessita cultivar i culminar presencialment relacions obertes virtualment i, per tant, ha de viatjar amb freqüència. I com que treballa pel món, la seva destinació pot ser molt llunya-

na. Una condició necessària per a disposar d'aquesta connectivitat és que no si-guem ni gaire petits en població ni gaire refractaris envers els visitants que omplen avions. Una preocupació ha de continuar sent que el territori no controli els nos-tres aeroports, i hi afegiria els ports i totes les estructures logístiques associades. També caldria millorar dràsticament Rodalies. El dia que Manresa estigui a mitja hora de tren de Barcelona el problema del cost de l'habitatge serà menys greu. Ho pot arribar a ser molt si, com és previsible en pràcticament tots els escenaris, la població augmenta. Altra vegada aquí ens ofega un tema competencial: Rodalies és cosa de l'Estat. Per què? Doncs perquè deu ser important. Ho és, i és legítim expressar el convenciment que si hagués estat transferit en el moment oportú, avui tindríem una xarxa que funcionaria tan bé com la dels Ferrocarrils de la Generali-tat. Finalment, les infraestructures de comunicació telemàtica són també essenci-als: hauran de ser de primera qualitat a tot el territori, incloent-hi les valls allunya-des i amb poca població. Si una treballadora digital que treballa des de casa vol viure al mig de la natura li ho hem de fer possible; és bo per a ella i per a la natura. En resum: si volem que Catalunya sigui un magnet per a la retenció, la recuperació i l'atracció de talent, les infraestructures han d'estar a l'altura del repte.

Anant al límit, el que us estic dient ho podria expressar de la manera següent: en un futur brillant de l'economia catalana el factor productiu, i competitiu, més important no seran els recursos naturals que, d'altra banda, no tenim, ni el sol i les platges que sí que tenim i que ajuden a la nostra competitivitat però que l'evolució del clima pot posar en perill, ni el capital físic acumulat; ho serà el talent i la prepa-ració dels que hi viuen. Hem de posar la política d'infraestructures al servei d'aquest objectiu, sense reserves.

V. LES EMPRESES

Després del treball i les infraestructures, voldria referir-me a les empreses. Cap economia moderna no podrà ser només una juxtaposició de treballadors isolats. Les empreses continuaran sent la unitat fonamental d'organització. Què podem dir sobre la dimensió que tindran? En primer lloc, que les empreses que ara anomenem *mitjanes* i *grans* seran més grans. La digitalització afavoreix les economies d'escala i aquestes, la dimensió. També, cada vegada més, les empreses, sobretot les noves empreses, ambicionaran la globalitat, encara que sigui per una expecta-tiva de ser absorbides per una empresa ja global. En segon lloc, però, cal remarcar que l'àmbit de la dimensió petita no quedarà buit. Tot parlant de les formes del treball, ja us he esmentat el treballador individual que desenvolupa la seva feina des d'un espai de treball compartit. Sovint aquest treballador no estarà en nòmina d'una empresa: serà ell o ella mateixa una empresa. De fet, ho haurà de ser si treba-lla per a molts clients diferents. Convindria, dit sigui de passada, que, per a evitar

conflictivitat, aquest cas de múltiples clients fos el típic en la situació del treballador jurídicament independent, però ja es veurà. En tercer lloc, la naturalesa mateixa de l'economia que ens arriba fomentarà les unitats de serveis intensius en coneixement, poblades per professionals de tota classe (advocats, enginyers...), i que poden no ser minúscules, però que en termes de facturació o d'ocupació seran molt més petites que, per exemple, una gran empresa de telecomunicacions. Com en el cas del treballador individual, algunes d'aquestes unitats seran internes a una empresa i d'altres seran empreses elles mateixes. Quelcom serà, però, comú a totes elles: tindran una perspectiva global. Treballaran per a clients a Barcelona, a Santiago de Xile, a Xangai i a Nairobi, amb, naturalment, una inflexió local. Per cert, la delimitació del nostre món local no hauria d'estar influït per les fronteres històriques. Si és Espanya o la península Ibèrica sempre tindrem una situació perifèrica que afavorirà el centre geogràfic. Catalunya hauria de definir el seu món local de la manera lògica i normal: França, el Mediterrani i l'Àfrica haurien de ser un entorn tan natural per a nosaltres com la Península. La ciutat d'Alger és a la mateixa distància de Barcelona que Madrid.

Tractant d'empreses és inevitable referir-se a la problemàtica de les seus. En el passat, i potser deixant-me emportar pel so de les paraules, vaig afirmar que el test de la qualitat del futur econòmic de Catalunya era disposar d'un bon nivell de «seus i sous». O sigui que no puc dir-vos ara que les seus no siguin importants; ho són i en aquest front, ho sabeu prou bé, tenim dificultats. No m'estic referint a les incidències que es van produir al voltant de l'1 d'octubre de 2017 i que, en realitat, només van ser una manifestació momentàniament accelerada d'una tendència de fons, ni tampoc a les adreces postals. Si només fos això es tractaria d'un problema insignificant. Moltes empreses amb seu efectiva a Nova York estan incorporades a Delaware, però allí hi tenen una bústia i poca cosa més. La tendència de fons a la qual em refereixo és la concentració geogràfica dels màxims centres de decisió de diferents empreses, concentració que afavoreix alguns territoris més que altres. La meva impressió és que a Espanya, en el món, aquesta tendència no l'afavoreix, però a Catalunya encara menys. Per a nosaltres, al fet de ser perifèrics a Europa, s'hi suma el biaix històric de l'Estat espanyol a favor de Madrid.

Però no tot està perdut: queden moltes seus *de iure* i *de facto*, i les hem de mantenir. I també hi ha factors compensadors. Un és posar-hi perspectiva i fer notar que no és aquest un fenomen nou: l'economia catalana dels millors moments també depenia molt de centres de decisió fora de Catalunya, penseu en La Canadencia. Un altre factor és que els escenaris d'evolució de l'economia que us he anat dibuixant són generadors d'empreses amb seu a Catalunya i que algunes d'elles arribaran com a tals a ser mitjanes o grans. Encara un altre són les institucions públiques, o d'arrel pública, que tenen i continuaran tenint presència en l'economia. Però potser el que és més important és la tendència creixent de les empreses glo-

bals, i no sols de les grans, a descentralitzar geogràficament unitats globals —és a dir, que treballen per a tot el món— i, molt més interessant, unitats globals amb un contingut alt en termes de creació de valor. Com una empresa que em vaig trobar als Estats Units: tenia la direcció a Chicago, el màrqueting i les finances a Nova York, la producció a Los Angeles i la recerca... a Barcelona. A la pregunta de «per què?» la resposta va ser: «perquè amb els mateixos diners puc contractar un enginyer molt bo a Silicon Valley o dos igual de bons a Barcelona». Resposta no del tot afalagadora, però del que cal adonar-se és que la digitalització de l'empresa permet aquesta mena de descentralització i, per tant, ens permet a nosaltres incidir-hi competitivament. En resum: l'atracció, o el manteniment, de subseus de qualitat —mesurable pels sous que generen—, continua sent un repte de primer ordre, alhora que realista.

L'empresa familiar ha estat fonamental per a la vitalitat industrial de Catalunya i també ha estat, històricament, una generadora de seus. Com amb la indústria manufacturera és temptador fer-ne un tret de la identitat catalana, almenys en el vessant econòmic. I encara més si subsumim l'empresa familiar en el concepte més abstracte de «burguesia catalana»; però si ho féssim ens equivocaríem. És la meua opinió que el gran moment de l'empresa familiar —no pas el de les fortunes familiars— ha passat. L'expansió dels mercats de capitals i l'auge dels fons d'inversió han facilitat i convertit en un fet ordinari la compra i venda d'empreses. Per exemple, la cultura que impulsa les empreses emergents tecnològiques és crear-les perquè siguin venudes i l'èxit es mesura pel preu de venda aconseguit. Ens ha d'estranyar, doncs, que una empresa familiar a l'hora de la successió es plantegi la venda com a opció central? El fet, evident, que només per un cop de sort el millor executiu per a l'empresa sigui un membre la família, ja ha fet que, típicament, la família no estigui, a la successió, en la línia executiva. Per a la família ha de ser irresistible diversificar el risc del seu patrimoni, és a dir, vendre. Com que, a més, això es pot veure, i presentar, com una operació per a capitalitzar l'empresa i facilitar-ne el creixement, ja quasi podríem dir que tenen l'obligació de fer-ho. La llàstima és que en aquest camí es perd una seu. El meu consell per als empresaris familiars que valoren la permanència de la seu a Catalunya, la permanència emblemàtica del nom de la família, o fins i tot el seu lideratge, és tenir una actitud oberta envers la sortida a borsa; és a dir, l'estratègia familiar hauria d'incloure a la seva base estar amatent a les oportunitats de fer-ho. Hi ha molts exemples d'empreses a borsa en què la família, havent diversificat el seu patrimoni, manté el lideratge de l'empresa, de vegades mantenint la majoria accionarial, però en d'altres no. En tot cas, és clar, la seu legal i efectiva roman on històricament era.

Em sembla que arribats a aquest punt podeu intuir que soc del parer que, amb excepcions —res no és blanc o negre—, els protagonistes econòmics de la Catalunya del futur no seran dinasties burgeses. Més aviat seran emprenedors i professio-

nals. De fet, això serà molt comú arreu on hi hagi innovació i dinamisme econòmic. I tampoc no és nou a la història de Catalunya on, en paraules de Jaume Vicens Vives: «el nostre capital col·lectiu s'ha anat creant per la suma d'infinites i menudes aportacions del treball individual» (*Notícia de Catalunya*, pàgina 51 de la segona edició). El que és vitalment important és que aquests emprenedors i professionals els tinguem i que estiguin ben arrelats al nostre teixit econòmic, social i cultural.

VI. AMPLIANT EL FOCUS

Voldria concloure amb tres reflexions que pretenen situar el que us he anat transmetent dins del panorama més ampli de les inquietuds que avui dominen la nostra vida col·lectiva.

La primera és que, com he expressat al principi de les meves paraules, la Catalunya del futur la voldria pròspera i catalana. La vull amb un cos ferm, però també amb ànima. Seria decebedor que en el camí de prosperitat econòmica que us he anat dibuixant, o en qualsevol camí, perdéssim la voluntat de ser. Treballar per mantenir-la ha de ser una responsabilitat de tots plegats, individualment, però també per mitjà de totes les nostres associacions i institucions. No serà fàcil, mai no ho ha sigut, però no ens confonguem: les trajectòries econòmiques que us he descrit i el tipus de prosperitat econòmica que us proposo no ho farà ni més ni menys difícil. En qualsevol escenari no serà un resultat automàtic: demanarà dedicació i feina.

La segona és que al llarg del meu discurs he anat delineant les responsabilitats dels governs. He insistit, sobretot, en infraestructures: de coneixement —i aquí cal incloure l'educació i la cultura— i de comunicacions. Segurament hi trobeu a faltar moltes de les coses que associem amb l'estat del benestar: la salut, la dependència, el medi ambient, etc. Vull, per tant, ser molt clar en dos aspectes. El primer és que el missatge d'avui s'ha concentrat en la creació de valor econòmic i en l'agregat. El segon és que disposar d'una economia que en l'agregat és pròspera és una condició necessària, però no suficient, perquè ho siguin els seus ciutadans. Comparteixo el consens català que vol fer de Catalunya una societat cohesionada i amb un índex de desigualtat contingut. I no tinc reserves pel que fa a la utilització, que crec necessària, d'instruments redistributius, començant per la fiscalitat. Ara bé, si la prosperitat en l'agregat és una condició necessària per a una societat del benestar justa, i si aquesta prosperitat necessita, com he tractat d'argumentar, una acció pública específica, se segueix —és simplement un sil·logisme— que aquesta acció pública —he assenyalat infraestructures de coneixement i de comunicació— és necessària per a assolir la societat del benestar que volem.

La tercera reflexió és fer una pregunta que algú de l'audiència em podria formular: la independència és una condició necessària per a un futur econòmic bri-

llant? És una pregunta que no puc esquivar, per més que la temença que la resposta pugui ser malentesa hi sigui. La resposta és que no i penso que és bo que sigui així, perquè si fos que sí voldria dir que el nostre destí, almenys l'econòmic, està irreversiblement lligat a una circumstància que no és a l'horitzó. En tot cas, el que en el terreny econòmic cal impulsar des de la societat i des de les institucions públiques és, com he mirat d'explicar, ben clar. Indubtablement, el context polític condiona i, si no és el més favorable, ens caldrà treballar el doble, i procurar, dit sigui de passada, que el nostre treball sigui productiu, és a dir, que no ens esmercem els uns i els altres a malmetre els esforços dels altres i dels uns. Fa dotze anys vaig tenir l'honor de participar com a ponent, amb Germà Bel i Pedro Nueno, a l'acte a l'IESE sobre l'aeroport del Prat. Voldria concloure, com ho vaig fer llavors, amb un missatge que era indicat per a aquella audiència, però també per a moltes altres i, en particular, per a la d'avui. Voldria manifestar simplement que el nostre futur dependrà, altra vegada en paraules de Vicens Vives, a les línies finals de la seva *Notícia de Catalunya*: «dels qui veient l'obra llarga, es disposen a realitzar-la amb una contribució personal i irrecompensable, hora a hora, dia a dia.»

Andreu Mas-Colell pronunciant el discurs patriòtic al pati de la Casa de Convalescència, seu de l'IEC (2019).

Andreu Mas-Colell (Barcelona, 1944) feu carrera universitària a la Universitat de Califòrnia i es doctorà en economia a la Universitat de Minnesota, als Estats Units. Va ser investigador visitant a Bonn els anys 1977 i 1978. Després d'un any a la Universitat Autònoma de Barcelona (1981-1982), s'incorporà al Departament d'Economia de la Universitat Harvard com a catedràtic. Fou membre de la Comissió Gestora de la Universitat Pompeu Fabra (1990), on és catedràtic emèrit d'economia. És doctor *honoris causa* de la Universitat d'Alacant, de la Universitat de Tolosa, de l'Escola d'Estudis Superiors de Comerç de París, de la Universitat Nacional del Sud (Argentina) i de la Universitat de Chicago (2015). Ha estat conseller del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya (2000-2003) i conseller d'Economia i Coneixement (2010-2016). Ha estat president de l'European Economic Association (2006) i de la Barcelona Graduate School of Economics (2006-2010) i és president del Barcelona Institute of Science and Technology (2016-). Entre les distincions que ha rebut, destaquen el Premio Rey Juan Carlos de Economía (1989), la Medalla Narcís Monturiol al mèrit científic i tecnològic de la Generalitat de Catalunya (1990), el Premi de la Fundació Catalana per a la Recerca (1994), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (2006), el Premi Nacional de Recerca (2006) i el Premi Gran Gresol (2018).

L'himne d' *Els segadors*

Com encertadament assenyala Josep Massot i Muntaner en el seu estudi, signat conjuntament amb Salvador Pueyo i Oriol Martorell, titulat *Els segadors. Himne nacional de Catalunya*, i publicat el 1983 pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'origen i el desenvolupament de l'himne *Els segadors* procedeixen d'una cançó popular nascuda arran dels fets històrics del període 1639-1640.

El text té com a base la versió recollida per Manuel Milà i Fontanals (1853), la qual s'ha anat adaptant fins a arribar a l'actual, segons una darrera revisió d'Emili Guanyavents (1899) i amb la tornada unificada recentment. La música, en totes les versions i arranjaments, s'ha desenvolupat a partir de l'harmonització de la cançó que feu Joan Lamotte de Grignon (1937) i algunes puntualitzacions introduïdes per Oriol Martorell, Manuel Oltra i Enric Gispert (1981).

Catalunya, triomfant,
tornarà a ser rica i plena!
Endarrere aquesta gent
tan ufana i tan superba!

Bon cop de falç!
Bon cop de falç, defensors de la terra!
Bon cop de falç!

Ara és hora, segadors!
Ara és hora d'estar alerta!
Per quan vingui un altre juny
esmolem ben bé les eines!

Bon cop de falç!
Bon cop de falç, defensors de la terra!
Bon cop de falç!

Que tremoli l'enemic
en veient la nostra ensenya:
com fem caure espigues d'or,
quan convé seguem cadenes!

Bon cop de falç!
Bon cop de falç, defensors de la terra!
Bon cop de falç!

Jordi Figaró interpretant l'himne al pati de la Casa de Convalecència.

JORDI FIGARÓ és professor titular de tenora a l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC), i és concertista de tenora i flabiol i també professor d'aquests instruments al Conservatori Municipal de Barcelona. Creador del duo Instruments Catalans en Concert (1993), ha tocat arreu d'Europa, Rússia, el Marroc i Veneçuela, ja sigui com a solista acompanyat pel piano, el carilló o l'orgue, ja sigui amb cobla o amb grups de música de cambra i de fusió mediterrània. Ha participat en una trentena d'enregistraments per a Televisió de Catalunya, Catalunya Música, Ràdio Nacional d'Espanya (RNE) i Ràdio Nacional de França i Bèlgica. Junta-ment amb el pianista Jordi Vilaprinyó, és autor del disc *Passió per la tenora* (2000), que conté obres originals.

El desembre del 1999 estrenà el primer *Concert per a tenora i orquestra* de la història, compost per Xavier Boliart i sota la direcció de Lawrence Foster amb l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya (OBC). El 2001 va repetir el concert amb l'Orquestra Simfònica del Vallès (OSV) a Sabadell, a Barcelona (al Palau de la Música Catalana) i a Vic, sota la direcció de Salvador Brotons. Des del 1998 és el tenorista del grup *Une Anche Passe* de Montpel·lier, i també forma part de la Cobla Simfònica de Catalunya. El gener del 2014 interpretà el *Concert de tenora i orquestra*, de Salvador Brotons, a l'Auditori de Barcelona, dirigit pel mateix compositor i director.

DISCURSOS COMMEMORATIUS

Títols publicats

- [1] *Onze de Setembre: Discursos commemoratius (2012-2015)* (2016)
- 2 Eva SERRA, *Història i política en el passat i en el present* (2019)
- 3 Carles BOIX, *Catalunya, subjecte sobirà, a la recerca de garanties polítiques: el referèndum de l'1 d'octubre* (2019)
- 4 Joan MARTÍ I CASTELL, *Pompeu Fabra: un exemple infrangible de lleialtat nacional* (2019)
- 5 Andreu MAS-COLELL, *El futur de l'economia catalana: brillant o mediocre?* (2019)

